

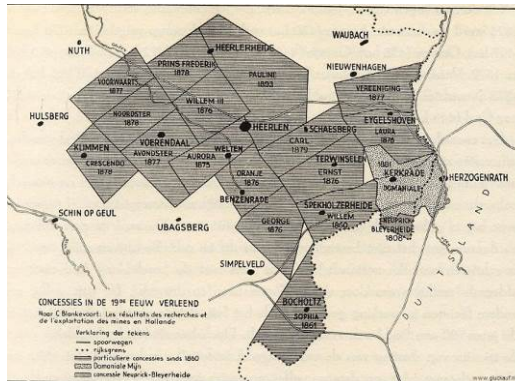
Bij bodemvondsten in de omgeving van Romeinse villa's in Zuid-Limburg zijn brokstukken steenkool gevonden. De Romeinen gebruikten klaarblijkelijk al steenkool om hun villa's te verwarmen. De gevonden steenkool komt in ieder geval overeen met de magere kool die in het Wormdal aan de oppervlakte komt. Daarom ligt het voor de hand dat de Romeinen hun steenkool ook hier vandaan hebben gehaald. In tijden dat hout heel gemakkelijk te krijgen was, raakte steenkool uit de gratie. Alleen als steenkool dicht aan de oppervlakte lag en daardoor gemakkelijk te delven was, was het een goedkopere brandstof dan hout. Toen in middeleeuws Europa de houtvoorraad slonk werd het economisch interessanter om steenkool te gaan winnen.

Begin met kolenwinning in Zuid-Limburg

Steenkool werd al zeer lang gevonden in Zuid-Limburg. De eerste steenkool werd gewonnen in de buurt van de abdij van Rolduc in Kerkrade. Uit de geschiedenis van Rolduc, die is vastgelegd in de Annales Rodenses, blijkt dat vermoedelijk al rond de 11de eeuw steenkool in dagbouw werd gewonnen in het dal van het riviertje de Worm, een zijrivier van de Roer. De Annales Rodenses zijn dagboeken van de abdij Kloosterrade (Rolduc), die gesticht werd in 1104.

Steenkool in de wanden van het riviertje de Worm

Kaart van concessies verleend in de 19de eeuw.

In het begin van de 14de eeuw raakten de steenkolenlagen die aan de oppervlakte kwamen min of meer uitgeput, en moest men ondergronds verder. Dit gebeurde in zogenaamde stollenbouw, waarbij in de wand van een heuvel of een rivierdal horizontale mijngangen werden aangelegd. Omstreeks 1500 raakten ook deze dicht onder de oppervlakte gelegen kolenlagen uitgeput en moesten de koolputters nog verder de diepte in. Hiervoor groeven ze schachten, die soms tot 40 meter diep waren. Einde 16e eeuw waren er honderden van dergelijke mijntjes in het Wormdal.

Vanaf de 17de eeuw ging de abdij Kloosterrade zich met de mijnbouw bemoeien. De abdij liet de mijnen exploiteren door particuliere kolengravers: Koelgrevere of Köhler. Deze kolendelvers waren vaak verenigd in kleine groepjes: Köhlergesellschaften. In 1741 begon de abdij zelf met de ontginning van de steenkolenlagen. Op die manier ontstonden de Abdijmijnen. Rond 1780 hadden de mijnen al ongeveer 400 mijnwerkers in dienst. Men won reeds kolen tot op een diepte van 300 meter.

In 1794 werd het Hertogdom Limburg door de Fransen bezet en ingelijfd bij de Franse Republiek. De republiek nam alle mijnen van de abdij in beslag. De mijnen werden door het gouvernement onder de dienst Domeinen gesteld, en werden 'Mines Domaniales' genoemd. De Fransen besloten ook om de mijnbouw te verleggen naar het plateau van Kerkrade. Alle onrendabele kleinere mijnen in het Wormdal werden gesloten.

Op 21 april 1810 werd de 'Loi concernant les Mines, les Minières et les Carrières', beter bekend onder de naam 'Mijnwet 1810', bij keizerlijk decreet, ingevoerd door Napoleon. Nederland viel destijds onder Frans bestuur, en door de invoering van deze mijnwet, werd in ons land een mijnrechtstelsel ingevoerd.

Er veranderde door deze de 'mijnwet 1810' o.a.:

- De staat werd eigenaar van de delfstoffen onder haar bodem. Het recht van ontginning, een concessie, verliep via de staat. Voor 1810 gold dat ondergrondse schatten als eigendom van de grondbezitter werden beschouwd.
- De verantwoordelijkheid van de mijnexploitant tegenover de eigenaar van de bovengrond was absoluut. Dus schade aan woningen (mijnschade, e.d.) ten gevolge van de steenkoolwinning moest vergoed worden door de mijneigenaar.
- Het verbod op arbeid in de mijn van kinderen jonger dan 10 jaar. Dus veel eerder dan de Kinderwetje van Van Houten uit 1874.

Na de overwinning op Napoleon bij Waterloo in 1814, gingen de 'Mines Domaniales' over naar het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden. Zo ontstond de aan de staat toebehorende **Domaniale Mijn** ('Domaniale Mijnmaatschappij').

De eerste spoorverbinding.

In 1845 kreeg de Akens-Maastrichtsche Spoorwegmaatschappij de concessie voor de aanleg van de spoorlijn Aken-Maastricht. Als compensatie voor het risico dat de exploitatie in de dun bevolkte provincie Limburg met zich meebracht, kreeg de maatschappij in 1846 ook het vruchtgebruik van de Domaniale Mijn voor de een periode van 99 jaar.

Kaart concessie + foto Domaniale mijn Bleijerheide (gemeente Kerkrade).

De tweede spoorverbinding.

In de jaren 1875-1900 was het duidelijk geworden dat om een rendabele mijnindustrie op te zetten, een goede transportmogelijkheid aanwezig moest zijn. Zuid-Limburg was toen nog steeds een vrij geïsoleerd gebied. Henri Sarolea, een spoorwegbouwer uit Nederlands-Indië, maakte uitvoerige plannen voor een spoorweg. In 1886 deed Sarolea bij de regering in Den Haag een aanvraag voor de aanleg van een spoorlijn tussen Herzogenrath, Heerlen en Sittard. De spoorlijn was in 1896 voltooid.

Oranje-Nassau Mijnen.

Henri Sarolea stond in nauw contact met de Dürense ondernemers Carl en Friedrich Honigmann. Samen met de gebroeders Honigmann richtte Sarolea ook een mijnbouwmaatschappij op en probeerde concessies voor de ontginning van steenkolen te verkrijgen.

In 1893 gaf de Minister van Verkeer, Cornelis Lely, een concessie aan de mijnbouwmaatschappij van Sarolea en Honigmann voor de ontginning van het kolenveld Oranje-Nassau. De mijnbouwmaatschappij heette officieel 'Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen'. Publiekelijk werd de maatschappij, naar de grote concessie Oranje-Nassau, al gauw 'Oranje-Nassau Mijnen' genoemd.

Kort na het verkrijgen van de concessie Oranje-Nassau, kregen zij een concessie voor het kolenveld Carl. De maatschappij, onder leiding van mijnningenieur Friedrich Honigmann, begon in 1894 met de aanleg van een mijn in de omgeving van Heerlen, die bekend werd als **Oranje-Nassau Mijn I**, en later kortweg de ON-I genoemd. In 1899 ging de ON-I in productie.

In 1908 verkocht de familie Honigmann haar aandelenpakket in de Oranje-Nassau Mijnen aan de Franse familie De Wendel, die staalfabrieken in Lotharingen bezat. De Wendel-familie was geïnteresseerd in kolen voor cokes, en was ervan overtuigd dat deze in Limburg gevonden konden worden.

De Oranje Nassau I te Heerlen

De Oranje Nassau II Schaesberg

In 1899 begon Oranje-Nassau Mijnen aan een tweede mijn bij het dorpje Schaesberg, de **Oranje-Nassau Mijn II (ON-II)**. Deze mijn kwam in 1904 in productie.

Met de aanleg van een derde mijn de **Oranje-Nassau Mijn III (ON-III)** werd in 1910 gestart. De schachten werden gedolven in Heerlerheide en kwam in 1917 in productie.

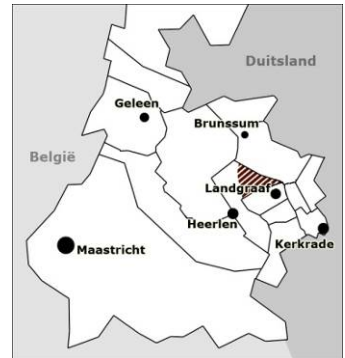
De tweede schacht van de ON-III aan de rand van de Brunsummerheide werd een aparte mijnzetel de **Oranje-Nassau-IV (ON-IV)** en kwam in productie in 1928.

De Oranje Nassau III Heerlerheide (gemeente Heerlen).

Oranje Nassau IV Heksenberg (gemeente Heerlen).

Kaarten concessies ON-1, ON-2, ON-3 en ON-4.

Laura en Vereeniging

Door verschillende personen en ondernemingen werd in de directe omgeving van Eyselshoven naar kolen geboord.

In 1873 vonden Anton Wackers uit Herzogenrath en zijn zwager Gustav Schümmer, steenkolen op een diepte van 154 meter nabij het dorpje Eyselshoven. Zij vroegen een concessie aan onder de naam 'Laura', naar de voornaam van de vrouw van Wackers. In 1876 verkregen zij de exploitatierechten.

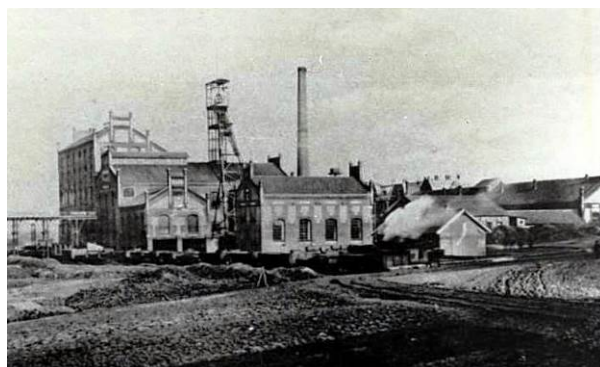
Enkele jaren vooraf vond op een perceel in Eyselshoven eveneens een boring plaats. Hier werd in 1873 op een diepte van 105 meter een kolenlaag gevonden en korte tijd later een tweede laag. Ook op grond van deze boring werd concessie aangevraagd door het 'Vereenigd Gezelschap voor Steenkoolontginning in het Wormdistrikt'.

(Waarschijnlijk is de in 1877 verleende concessie "Vereeniging, vernoemd naar het hierboven genoemd Vereenigd Gezelschap. H.K.)

In 1887 werd de concessie 'Laura' door dit 'Vereenigd Gezelschap voor Steenkoolontginning in het Wormdistrikt' en door de 'Eschweiler Bergwerksverein (EBV)' gekocht en na de samenvoeging was de naam 'Laura en Vereeniging' geboren.

In 1899 werd in Brussel een onderneming opgericht onder Belgisch recht, met de hoofdzetel in Brussel, en met de naam 'Société des Charbonnages Réunis Laura et Vereeniging S.A.' Met als grootste aandeelhouder bankier Albert Thijs.

In 1901 begon de aanleg van de eerste schacht van de mijn **Laura**.

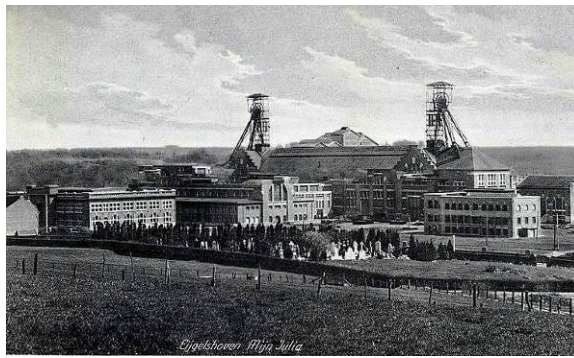

Kaart concessie+ foto mijn Laura Eyselshoven

Tijdens de aanleg werd grote hinder ondervonden van de sterk watervoerende Feldbiss. (De naam werd ontleend aan het Duitse woord voor 'een naad in het landschap'). De Feldbiss is de grootste tektonische breuk in Zuid-Limburg.

De Laura werd in 1904 in productie genomen.

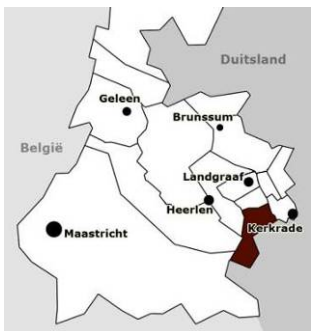
Aan de noordelijke kant van de Feldbiss komen ook rijke kolenlagen voor, zij het 225 m dieper, maar die konden vanaf de Laura niet worden bereikt, omdat men dan de breuk moest oversteken. Laura en Vereeniging kocht de concessie Eendracht van de Staatsmijnen, omdat de concessie Vereeniging niet groot genoeg zou zijn voor een rendabele exploitatie. Uiteindelijk werd in 1921 begonnen met de aanleg van de schachten in Eyselshoven. De tweede mijn werd **Julia** genoemd, naar de vrouw van Albert Thijs, de Belgische directeur van de onderneming. In 1926 was deze mijn operationeel.

Kaart concessie + foto mijn Julia Eijkelshoven

De Willem-Sophia Mijn

De concessies Willem en Sophia, genoemd naar Koning Willem III en zijn eerste vrouw Sophie van Württemberg, werden in 1860 en 1861 toegekend door de regering van premier Thorbecke aan de 'Nederlandse Bergwerkvereniging' in Den Haag. Deze Bergwerkvereniging ging failliet in 1881, omdat ze er niet in slaagde een schacht aan te leggen in de natte bodem van de concessies. In het jaar 1898 werd de concessie verkocht aan een Belgische firma genaamd 'Société Anonymes des Charbonnages Néerlandais Willem et Sophia'. Er werd nu gebruik gemaakt van een bevriesmethode bij het delven van schachten in een natte bodem. Deze onderneming slaagde erin om in vrij korte tijd twee schachten aan te leggen in het dorp Spekholzerheide bij Kerkrade. In 1902 kwam de mijn, genaamd **Willem-Sophia** in productie.

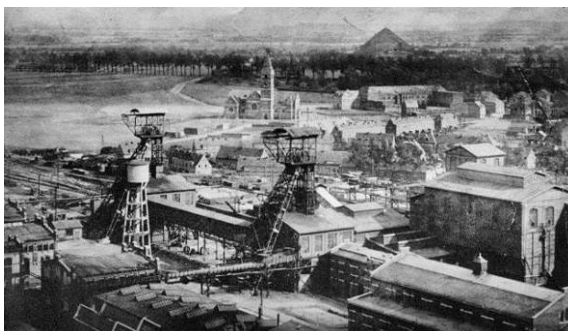
Kaart concessie + foto Willem-Sophia Spekholzerheide (gemeente Kerkrade).

De Nederlandse staat.

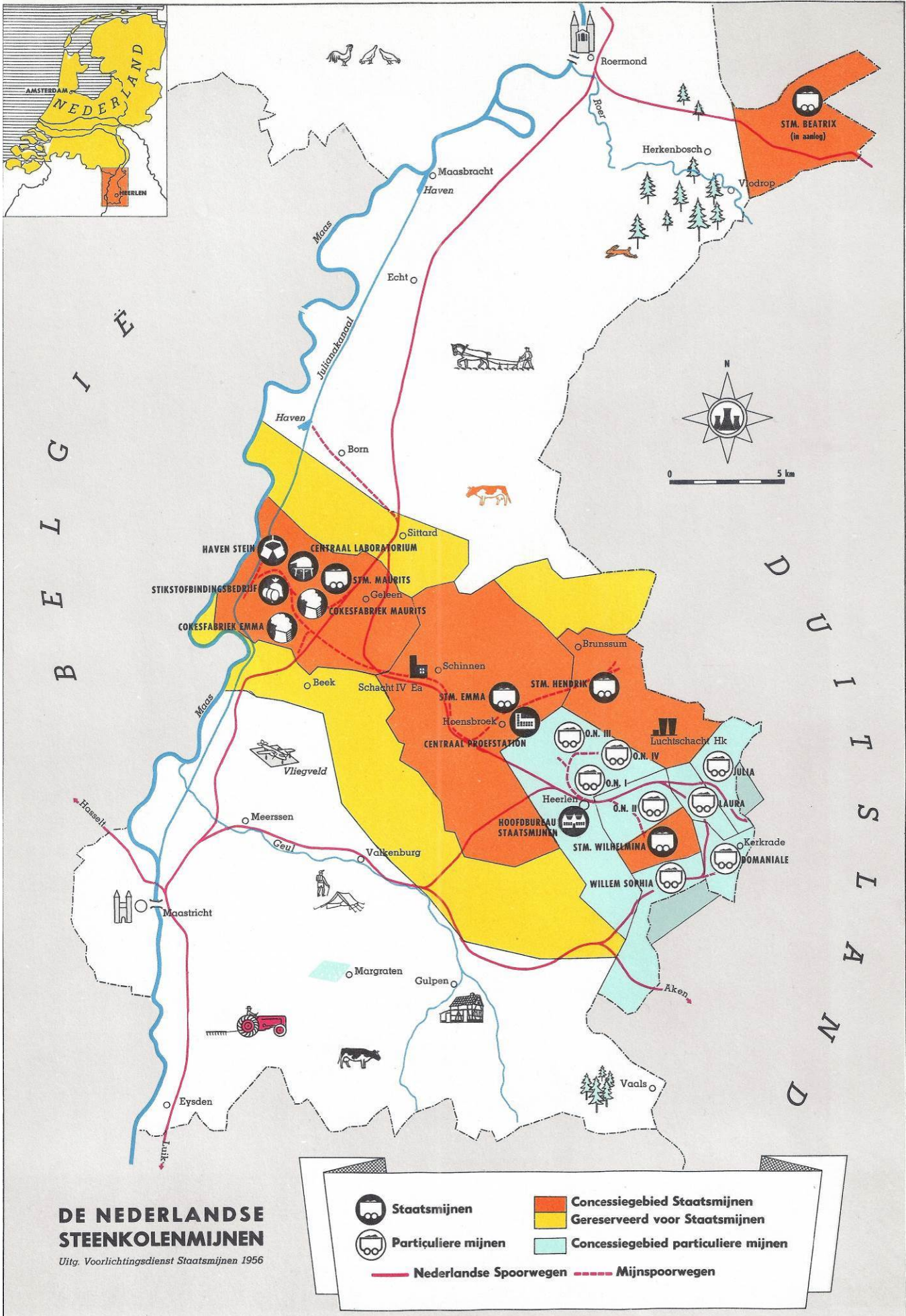
In 1898 deed de Venlose priester-staatsman Wilhelmus Hubertus (Wiel) Nolens een historische uitspraak: *'Een land dat zijne natuurlijke hulpbronnen van rijkdom niet weet te gebruiken, bewijst dat het deze niet waard is'*.

In 1899 stelde de Nederlandse regering een commissie in, om uit te zoeken of staatsexploitatie van steenkool wenselijk was. De ingestelde commissie besliste gunstig over staatsexploitatie. Minister Lely legde de bevindingen van de commissie voor aan de Kamer, die akkoord ging. In 1901 stopte de regering met het verlenen van concessies aan particulieren. Op 1 mei 1902 'Staatsmijnen in Limburg', kortweg De Staatsmijnen, opgericht.

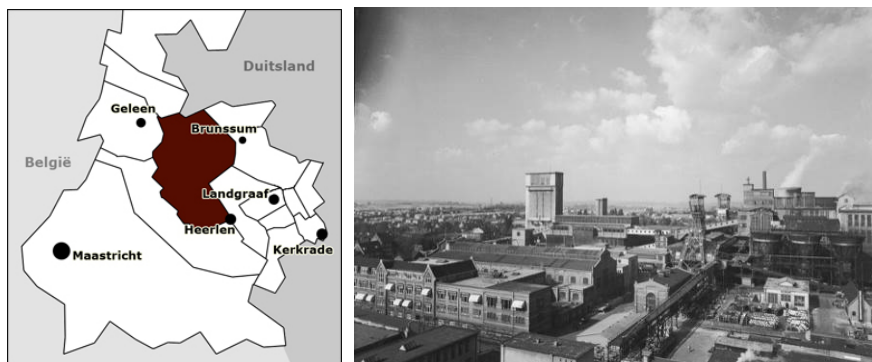
In 1903 werd in Terwinselen (gemeente Kerkrade) de eerste staatsmijn aangelegd, de staatsmijn Wilhelmina, vernoemd naar koningin Wilhelmina. In 1906 waren beide schachten gereed. In datzelfde jaar werd de eerste steenkool vanaf de 162 meterdieping naar boven gestuurd. Vanaf 1909 was de mijn in vol bedrijf. De staatsmijn Wilhelmina produceerde voornamelijk de gasarme magere kool van het huisbrandtype en bezat de mijn een eigen Synteracietfabriek (voor de productie van synthetische antraciet).

Kaart concessie + foto Staatsmijn Wilhelmina Terwinselen (gemeente Kerkrade).

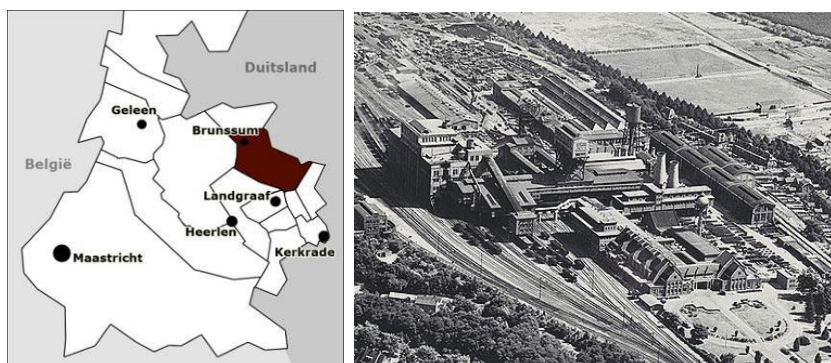
Met de aanleg van de tweede staatsmijn, de Emma, werd begonnen in 1908 en lag in Treebeek, bij de plaats Hoensbroek. In 1914 werd deze mijn officieel in exploitatie genomen. De **staatsmijn Emma**, vernoemd naar de moeder van koningin Wilhelmina, beschikte over vier schachten, namelijk drie te Treebeek en een te Schinnen. De in de mijn geproduceerde vetkolen werden toegepast als industriebrandstof en de fijnkool werd verwerkt in de cokesfabriek van de onderneming.

Kaart concessie + foto staatsmijn Emma te Treebeek (gemeente Hoensbroek).

In 1910 werd er begonnen met de aanleg van de derde staatsmijn, de Hendrik, bij het dorpje Rumpen in de gemeente Brunssum. De **staatsmijn Hendrik**, naar de echtgenoot van koningin Wilhelmina, werd in 1918 officieel in productie genomen. Ook de productie van deze staatsmijn bestond voornamelijk uit vetkool.

In 1963 werd de staatsmijn Hendrik geïntegreerd met de staatsmijn Emma, waarmee ze al enige tijd ondergronds verbonden was. Daarna gingen staatsmijn Emma en staatsmijn Hendrik gezamenlijk door het leven als de staatsmijn Emma-Hendrik.

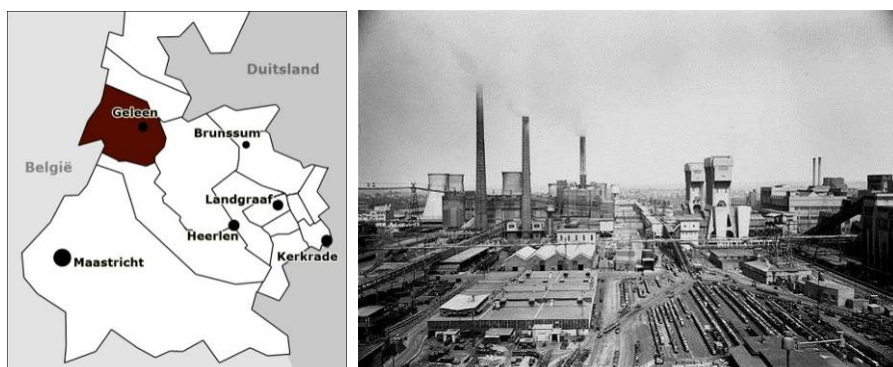

Kaart concessie + foto staatsmijn Hendrik te Rumpen (gemeente Brunssum).

In Lutterade-Geleen kwam de zetel van de vierde staatsmijn, de **staatsmijn Maurits**, naar de tweede zoon van Willem van Oranje. Met de eerste schacht en de aanleg van de mijn werd in 1915 begonnen.

Met de aanleg van de mijn en de eerste schacht werd in 1915 begonnen. Een jaar later startte men met de bouw van de tweede schacht. In 1923 volgde de ontsluiting van de bovenste twee verdiepingen. Officieel kwam staatsmijn Maurits in 1926 in bedrijf. De staatsmijn Maurits was de grootste steenkolenmijn van Nederland. Tot de aanleg van de derde schacht in 1958 was het ook de grootste tweeschachtenmijn ter wereld. Ook de staatsmijn Maurits produceerde voornamelijk vetkool.

NB. De staatsmijn Emma, Hendrik en Maurits produceerden vetkool en esskool, alle andere steenkoolmijnen produceerden magere kool en/of antraciet.

Kaart concessie + foto staatsmijn Maurits te Lutterade (gemeente Geleen).

De staatsmijn **Beatrix**, was de laatste Nederlandse steenkolenmijn die gebouwd werd. De bouw hiervan startte in 1954 in Herkenbosch. De aanleg van de Staatsmijn Beatrix werd in 1962 gestaakt.

Verwerking van vet- en esskool tot cokes en gas.

Al in 1914 werd besloten bij de toen nog kleine Staatsmijn Emma een voor die tijd grote cokesfabriek te bouwen.

Bij proefboringen voor de mijnen Emma en Hendrik was vastgesteld, dat deze mijnen voor het grootste deel vet- en esskolen (hierna alleen nog vetkool genoemd) zouden gaan leveren met een hoog gehalte aan vluchtige bestanddelen. Ook de later gebouwde Staatsmijn Maurits in Geleen zou voornamelijk vetkool produceren.

Hoe wordt cokes bereid?

Cokes wordt bereid in speciale ovens. Deze ovens bezitten twee ovendeuren, met aan de bovenzijde vulgaten en gasafvoerpijp. De ovens zijn ca. 0,5 meter breed, ca. 3 meter hoog en tussen beide deuren ca. 11 meter diep. Ruim 50 van zulke ovens vormen een eenheid, een batterij genaamd. In elke oven gaat ruim 10 ton vetkool.

In de ovens worden de vetkolen onder afsluiting van de buitenlucht verhit tot circa 1100°C. Er vindt dan een carbonisatie-proces plaats, waarbij de kolen een chemische omzetting ondergaan. Er ontstaan daardoor allerlei stoffen, die bij deze temperatuur gasvormig zijn en uit de massa worden verdreven. Van de vetkool blijft een hard product over - de cokes - die in hoofdzaak uit koolstof bestaat.

Is de cokes 'gaar', wat betekent dat de vetkool geheel in cokes is omgezet, kan de oven met behulp van een speciale drukmachine leeggemaakt worden. De gloeiende massa wordt vervolgens met water geblust.

Cokes groter dan 85 mm wordt gebruikt in hoogovens en gieterijen; de kleinere maten dienden als brandstof in cokes verwerkende industrieën en centrale verwarmingsinstallaties. Cokes werd afgezet onder de handelsnaam Emma-cokes.

Het vullen van een oven.

Het drukken van een oven in een bluswagen

Zuivering en toepassing van cokesovengas

De veredeling van de praktisch onbruikbare vetkool in cokes leverde nog een ander belangrijk voordeel op. Bij deze omzetting komen grote hoeveelheden gas vrij, die op de cokesfabriek geschikt werd gemaakt voor levering aan huishoudens en industrieel gebruik op het Stikstofbindingsbedrijf (S.B.B.).

Hinderlijke bestanddelen, zoals teerkoolwaterstoffen, ammoniak en zure bestanddelen moesten eerst uit het gas verwijderd worden voordat het kon worden afgeleverd. Het gezuiverde cokesovengas, voornamelijk methaan, werd via een eigen distributienet afgezet in geheel Zuid-Nederland.

De 'hinderlijke bestanddelen' werden de grondstof voor de bereiding van waardevolle producten zoals benzeen, zwavelzuur, pek etc.

De eerste cokesfabriek, **cokesfabriek Emma** in Treebeek, startte in 1919. Toen staatsmijn Maurits in productie kwam nam de productie van vetkool snel toe. Er werd een tweede cokesfabriek, **cokesfabriek Maurits**, in Geleen gebouwd en deze ging in 1929 in bedrijf.

In 1951 werd begonnen met de bouw van een nieuwe cokesfabriek, **cokesfabriek Emma II**, te Beek. De oude cokesfabriek in Treebeek was economisch aan zijn einde gekomen en werd in 1954 gesloten. Met het sluiten van de cokesfabriek werd nieuwe cokesfabriek Emma opgestart.

In de jaren zestig van de vorige eeuw keerde het tij. De sluiting van de mijnen Emma, Hendrik en Maurits luidde ook het einde in van de inmiddels hypermoderne en grootste cokesfabrieken van Europa. Op 5 april 1968 werd de laatste cokes op de cokesfabriek Maurits geblust. Op 18 december 1968 viel de laatste cokes op cokesfabriek Emma II in de bluswagen. Met het drukken van deze laatste oven kwam een einde aan een periode van 49 jaar waarin de Staatsmijnen een belangrijke producent van cokes, cokesovengas en steenkoolchemicaliën was.

Het stikstofbindingsbedrijf (SBB).

Bij de productie van cokes kwam zoals hierboven vermeld cokesovengas vrij, dat een bron werd van diverse bijproducten. Deze diversificatie was bewust beleid van de Staatsmijnen (DSM), aangezien de financiële resultaten van de mijnbouw nogal mager waren, terwijl het gebruik van cokesovengas als stadsgas in omliggende gemeenten onvoldoende afzet bood. De eerste vorm van diversificatie betrof de productie op grote schaal van stikstofhoudende kunstmest.

Een belangrijk tussenproduct voor kunstmest is ammoniak. Vanaf 1930 produceerde de Staatsmijnen uit ammoniak en zwavelzuur de meststof ammoniumsulfaat. Daarbij werd gebruik gemaakt van een nieuwe technologie om bij lage temperatuur waterstof vrij te maken uit cokesovengas. Vervolgens werd uit waterstof en stikstof uit de lucht ammoniak gemaakt. De ammoniumsulfaatfabriek heette het Stikstofbindingsbedrijf (SBB). Het SBB werd de start van het huidige chemisch bedrijf DSM.

Het transport van de steenkool.

De steenkoolwinning stelde de Limburgse mijnen voor groot vervoersprobleem. De mijnen lagen nu eenmaal niet aan open water. Dat betekende dat er spoorlijnen nodig waren.

Zoals we al gezien hebben legde Henri Sarolea een spoorlijn aan tussen Herzogenrath, Heerlen en Sittard. In Sittard sloot deze nieuwe spoorlijn aan op het spoorlijn Maastricht-Sittard-Venlo uit 1865.

Toch bleef er behoefte aan een grote vaarweg. De dichtstbijzijnde mogelijkheid was de Maas, maar die was niet bevaarbaar en bovendien vormde de Maas vanaf Maastricht tot Stevensweert de rijksgrens met België. Een studie samen met België om de grensmaas te kanaliseren liep op niets uit.

Ook de kosten van het kanaliseren van de Maas kosten waren beduidend hoger dan het aanleggen van een nieuw kanaal.

Omdat het kanaal van grote betekenis was voor de afvoer van de steenkool, waren er twee zijkanalen gepland. Het eerste zou Stein verbinden met Nuth voor het afvoeren van de steenkool van de mijnen in de Oostelijke Mijnstreek. Het andere zijkanaal was gepland van Born naar Sittard om de steenkool van de staatsmijn Maurits af te voeren. Beide zijkanalen waren te duur en werden daarom uit de plannen geschrapt. Hiervoor kwamen twee spoorlijnen in de plaats.

In 1925 werd er begonnen met de aanleg van het kanaal. De start begon met het steken van de eerste spade door prinses Juliana, naar wie het kanaal werd genoemd. In 1934 werd het **Julianakanaal** geopend.

Mijnspoorweg Staatsmijnen.

Een nieuwe mijn in aanleg heeft o.a. een emplacement en goede spoorwegverbinding nodig.

Bij de aanleg van de mijn Wilhelmina werd het emplacement in oktober 1908 aangesloten op het toenmalige station Schaesberg-Mijnstation van de Staatsspoorwegen (NS).

De ervaring opgedaan bij de aanleg van dit emplacement, deed de Staatsmijnen besluiten om gelijktijdig met de aanleg van de tweede Staatsmijn, de Emma, zelf een spoorwegverbinding aan te leggen tussen deze mijn en het station van Nuth van de Staatsspoorwegen (NS). In mei 1910 kon deze spoorlijn de Mijnspoorweg Station Nuth-Staatsmijn Emma in gebruik worden genomen.

In 1915 werd de Mijnspoorweg doorgetrokken naar de in aanleg zijnde mijn Hendrik.

In die tijd werd ook de Mijnspoorweg uitgebreid met het traject naar het steenstort op de Brunsummerheide.

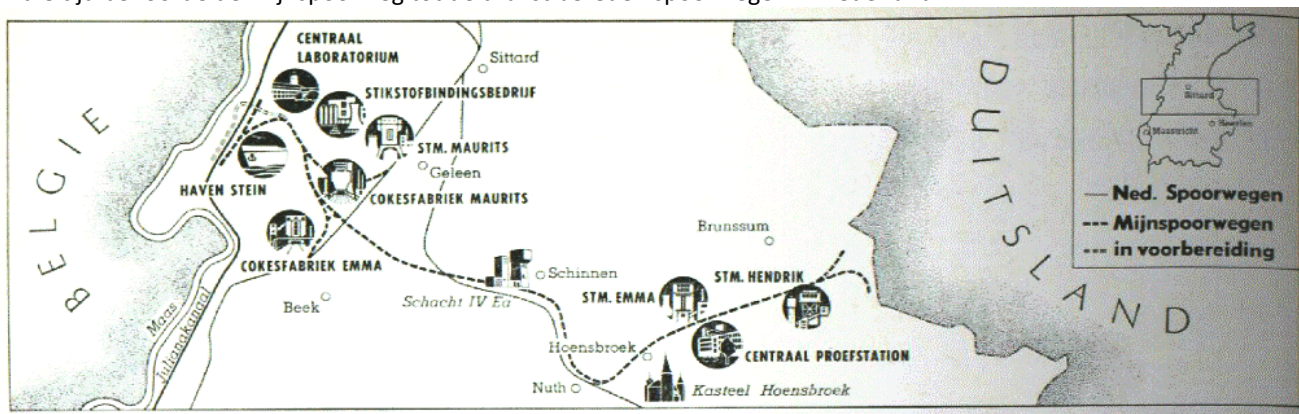
In 1926 werd de Maurits in productie genomen. Naast deze mijn werd tevens een cokesfabriek gebouwd. In 1928 volgde de bouw van het Stikstofbindingsbedrijf, de bakermat van de huidige chemische bedrijven. Bij de Maurits werd een groot emplacement aangelegd, waarop zowel de Cokesfabriek Maurits als het SBB was aangesloten. Het emplacement zelf was al in 1919 verbonden met het station Lutterade van de N.S.

In 1927 werd gestart met het doortrekken van het Mijnspoorweg station Nuth, naar het emplacement van de Maurits. Deze spoorlijn, liep voor een groot gedeelte parallel met de spoorlijn Sittard-Heerlen van de NS, en zou van groot belang zijn voor de afvoer van kolen van de Emma en Hendrik naar de Cokesfabriek Maurits. Een gigantisch karwei, dat in 1931 zijn bekroning kreeg. Tezelfdertijd werd een eigen haven te Stein aangelegd aan het Julianakanaal in wording.

De Mijnspoorweg werd doorgetrokken naar de Staatsmijnhaven te Stein.

In 1947 werd de Mijnspoorweg uitgebreid met een aansluiting naar de nieuwe Schacht IV van de Emma in Schinnen. In 1951 volgde de aansluiting van de Cokesfabriek Emma II te Beek, die ook werd aangesloten op het station Beek-Elsloo van de NS.

In die tijd behoorde de Mijnspoorweg tot de drukst bereden spoorwegen in Nederland.

Nb. De staatsmijn Wilhelmina is nooit aangesloten op de Mijnspoorweg.

Met het sluiten van de mijnen en de beide cokesfabrieken verdween ook de Mijnspoorweg voor het grootste gedeelte. Er bleef alleen het emplacement van de Maurits, S.B.B. en de haven Stein over. Momenteel wordt het emplacement van de Maurits omgevormd tot het Rail Terminal Chemelot (RTC).

De spoorlijn Sittard-Haven Born.

De Nederlandse Spoorwegen zorgde voor een spoorwegverbinding tussen de NS-lijn te Sittard en de haven in Born.

Deze lijn wordt ook nu nog gebruikt door de industrie in Sittard en Born.

Ontwikkeling en einde mijnindustrie in Zuid-Limburg.

Tegen het einde van de jaren '20 van de vorige eeuw waren alle mijnondernemingen operationeel en kende Zuid-Limburg twaalf steenkolenmijnen. In de jaren '30 werden steenkolen steeds belangrijker en groeiden de mijnen gestaag. Na WO-II werd in de wederopbouw het belang van de Limburgse kolen alleen maar groter. Mechanisatie deed op grote schaal zijn intrede en de productie werd steeds opgevoerd. Dit was de glorie tijd van de Limburgse kolenmijnen.

In de begin jaren '60 werd de situatie van de Limburgse kolenmijnen, net als die van de Duitse en Belgische mijnen, steeds slechter. Concurrentie van de goedkopere Amerikaanse steenkolen en de vondst van het aardgasveld bij Slochteren ondermijnde de positie van de Limburgse steenkolen als energiedrager. De mijnen draaiden in de jaren '60 allemaal verlies.

De Nederlandse regering besloot onder leiding van Minister van Economische zaken drs. J.M. den Uyl de Limburgse mijnen te sluiten. Op 17 december 1965 presenteerde hij in de Stadsschouwburg van Heerlen zijn Nota Mijnindustrie.

Als eerste werd in 1967 de staatsmijn Maurits gesloten. De andere mijnen volgden en de allerlaatste Limburgse kolen werden op 31 december 1974 geproduceerd door de ON-I. De Staatsmijnen (DSM) heeft ondanks het sluiten van al haar mijnactiviteiten zich toch verder kunnen ontplooiën in Geleen via de chemiepoort van de staatsmijn Maurits.

Hoe veranderde Limburg op zowel sociaal als economisch gebied door de opkomst en sluiting van de steenkolenmijnen?

Door de opkomst van de steenkolenmijnen in Limburg ontwikkelde Heerlen zich tot het voornaamste mijncentrum in de Oostelijke Mijnstreek. In de Westelijke Mijnstreek vervulde Geleen deze functie.

Om te voorzien in de grote behoefte aan woonruimte, gingen verschillende mijndirecties er toe over de woningbouw in eigen beheer te nemen. Woningbouwverenigingen zoals "Thuis Best", hebben met steun van de mijnen hele mijnwerkerskolonies gesticht. Ook het gemeentebestuur liet haar stem horen. Men had de slechte voorbeelden voor ogen in de ons omringde kolenbekkens. Voor de huisvesting van ongehuwde, buitenlandse arbeiders werd 'Het Goed Kosthuis' in het leven geroepen, welke gezellenhuizen exploiteerde. Ja, het waren niet alleen Nederlanders die in de mijnen werkten. Er kwamen ook hele groepen uit andere delen van de wereld, zoals Duitsers, Oostenrijkers, Polen, Slowaakse, Tsjechen, Belgen en vele anderen buitenlandse groepen kwamen naar Nederland om geld te verdienen en gelukkig te worden. Zo ontstonden er grote mijnwerkerskolonies, waar iedereen elkaar kende. De inwoneraantallen van gemeenten stegen met soms wel 250% in zeventig jaar tijd. Kleine dorpen werden complete steden. Zo had Geleen in 1909 ca. 2.900 inwoners en in 1981 ca. 35.500 inwoners, Beek in 1909 ca. 3.140 inwoners en in 1981 ca. 12.620 en Sittard in 1909 ca. 7.230 inwoners en in 1981 ca. 33.210 inwoners. Er vestigden zich ook steeds meer bedrijven.

Het sluiten van de mijnen, had grote gevolgen voor zowel de economie als het sociale leven. Steden groeiden niet meer. Mensen vreesden voor hun toekomst, doordat het aantal werknemers in de mijnen met ongeveer 5% per jaar afnam. Er ontstond een grote werkeloosheid en verschillende mijnen sloten pas, wanneer er voor de werknemers een andere baan was gevonden. Dit was wel dé kans voor de industrie. Industrie en export groeiden in deze tijd enorm. Het inwoneraantal daalde met 1% en zelfs in steden als Kerkrade en Brunssum was deze daling merkbaar. Samen met de vakbonden zette de regering een herstructurering van de mijnstreek op het programma en er kwamen grote industriecomplexen, waar de werknemers van de vroegere mijnen terecht konden. Er werd ongeveer 70 miljoen gulden gestoken in de verbetering van de infrastructuur. De mijndirecties stonden erop dat hun bedrijf niet eerder gesloten zou worden, voordat hun werknemers een andere baan hadden. Veel van de vroegere mijnwerkers komen terecht in de auto-industrie van DAF in Born, de plasticfabriek Curver te Brunssum of DSM. De overige werknemers, zo'n 15.000, gingen naar het buurland Duitsland of kwamen zonder werk te zitten. In het totaal heeft de regering bijna 3 miljard gulden betaald om de sluiting van de mijnen voor elkaar te krijgen. Desondanks vervielen door het sluiten van de mijnen op den duur 45.000 directe, en zo'n 30.000 indirecte arbeidsplaatsen.

Het sluiten van de Limburgse mijnen was het grootste massa ontslag ooit in Nederland. Ondanks de vervangen werkgelegenheid is Zuid-Limburg en in het bijzonder Parkstad (Oostelijke Mijnstreek) deze klap tot op heden nog steeds te boven gekomen.

De Staatsmijnen en research.

Centraal Proefstation (C.P.) te Treebeek.

In 1929 startte de Staatsmijnen, voor mijnbouwkundige research, het Centraal Proefstation. Het C.P. hield zich hoofdzakelijk bezig met vraagstukken, voorkomende uit de mijnbedrijven. Een van de ontwikkelingen was de mechanische kolenwinning.

Centraal Laboratorium (C.L.).

Wat het Centraal Proefstation was voor de mijnindustrie werd het Centraal Laboratorium voor de chemische industrie. In 1938 werd begonnen naast het SBB met de bouw van het C.L. Vele verbeteringen van bestaande procedés evenals nieuwe procedés en producten werden ontwikkeld.

Momenteel is het C.L. doorgegroeid tot Chemelot Campus. De Campus bied een open innovatie voor studenten, onderzoekers en ondernemers om samen een 'community' vormen in een optimaal klimaat voor uitwisseling van kennis.

Gegevens Limburgse steenkoolmijnen.

Domaniale Mijn	Mijn Oranje Nassau I (ON-I)	Mijn Oranje Nassau II (ON-II)	Mijn Oranje Nassau III (ON-III)
Locatie: Bleijerheide-Kerkrade	Locatie: Heerlen	Locatie: Schaesberg	Locatie: Heerlerheide, Heerlen
Productieperiode: 1815-1969	Productieperiode: 1899-1974	Productieperiode: 1904-1971	Productieperiode: 1917-1973
Totale productie: 37.990.000 ton.	Totale productie: 31.978.000 ton	Totaal productie: 34.064.000 ton	Totale productie: 38.265.000 ton
Aantal schachten: 6	Aantal schachten: 3	Aantal schachten: 2	Aantal schachten: 1
Diepste schacht: 802 meter	Diepste schacht: 471 meter	Diepste schacht: 477 meter	Diepste schacht: 844 meter
Primair kooltype: magerkool	Primair kooltype: magerkool	Primair kooltype: magerkool	Primair kooltype: magerkool

Mijn Oranje Nassau IV (ON-IV)	Mijn Laura	Mijn Julia	Mijn Willem-Sophia
Locatie: Heksenberg, Heerlen	Locatie: Eygelshoven	Locatie: Eygelshoven	Locatie: Spekholzerheide
Productie periode: 1925-1966	Productieperiode: 1905-1968	Productieperiode: 1926-1974	Productieperiode: 1902-1970
Totale productie: 13.754.000 ton	Totale productie: 31.885.00 ton	Totale productie: 31.963.000 ton	Totale productie: 22.678.000 ton
Aantal schachten: 1	Aantal schachten: 2	Aantal schachten: 2	Aantal schachten: 5
Diepste schacht: 740 meter	Diepste schacht: 748 meter	Diepste schacht: 568 meter	Diepste schacht: 651 meter
Primair kooltype: magerkool	Primair kooltype: magerkool	Primair kooltype: magerkool	Primair Kooltype: magerkool

Staatsmijn Wilhelmina	Staatsmijn Emma	Staatsmijn Hendrik	Staatsmijn Maurits
Locatie: Schaesberg	Locatie: Treebeek,	Locatie: Rumpen, Brunssum	Locatie: Lutterade, Geleen
Productieperiode: 1906-1969	Productieperiode: 1911-1973	Productieperiode: 1915-1963	Productieperiode: 1926-1967
Totale productie: 59.235.000 ton	Totale productie: 109.032.000 ton *	Totale productie: 61.203.000 ton	Totale productie: 96.214.000 ton
Aantal schachten: 2	Aantal schachten: 4	Aantal schachten: 4	Aantal schachten: 3
Diepste schacht: 823 meter	Diepste schacht: 980 m	Diepste schacht: 1058 meter	Diepste schacht: 895 meter
Primair kooltype: magerkool	Primair kooltype: vetkool	Primair kooltype: vetkool	Primair kooltype: vetkool

* Incl. staatsmijn Hendrik vanaf 1963.